

1. Objectius de l'assignatura

L'objectiu d'aquesta assignatura optativa de segon cicle és reforçar els coneixements teòrics i pràctics adquirits en l'assignatura obligatòria de Cartografia i Fotointerpretació de primer cicle en tot allò que fa referència a l'aplicació de variables visuals i a l'expressió geogràfica mitjançant mapes.

Atesa la durada de l'assignatura, tan curta, no passarà de catorze setmanes, les fites que pot cobrir hauran de ser necessàriament limitades. És per això que no tractaré d'obrir una altra via de coneixement, un altre tast de saviesa geogràfica, una altra mini-carrera dintre de la llicenciatura. Més aviat, tinc la pretensió d'aprofundir en aquelles temàtiques territorials revisades sistemàticament en diverses matèries cursades amb antelació: geografia rural, geografia urbana, geografia regional, etc. Sempre, però, des de la perspectiva cartogràfica, emfasitzant sobre la relació del dibuix dels mapes amb la pràctica de la geografia. Per a encarrilar tot això, no caldria dir que també us seran d'utilitat els apunts d'altres assignatures primer cicle com, per exemple, de 'Tècniques d'Anàlisi Geogràfica'.

2. Els materials

En plantejar l'assignatura amb els objectius precedents, em vaig veure en la necessitat de confiar en un text que fos la guia o eix conductor de les nostres activitats. No disposava de temps suficient com per redactar un manual de cap i de nou, ni em sentia prou preparat com per fer-ho amb la solvència que convenia. A més, com ja he esmentat, diversos capítols de l'assignatura de primer curs ja cobrien els coneixements teòrics imprescindibles i suficients. És per això que vaig optar per seguir un text d'altri. Us el presento seguidament.

Els apunts que van redactar els professors Paul Claval i Jean-Claude Wieber per a les seves classes de cartografia temàtica a la Universitat de Besançon, durant els anys seixanta del segle vint, s'avenien molt bé amb les meves pretensions. Durant aquells anys, els estudis universitaris de geografia francesos es van bolcar decididament en l'ús de la cartografia com a eina de recerca i d'exploració territorial. Per assolir el Diploma en Geografia Regional, regulat per la legislació universitària francesa d'aleshores, calia l'aprenentatge d'una bona dosi d'expressió cartogràfica. D'això en parlen els dos autors en la introducció dels apunts. Tanmateix, es van adonar prou bé que el desenvolupament de l'eina de recerca només podia reeixir si, alhora, s'assolia un nivell prou acceptable en l'expressió gràfica dels mapes. El geògraf havia d'esdevenir un cartògraf de manera indestruïble.

Ara no toca valorar si aquells objectius han quallat en la direcció desitjada. Penso que, en bona part, s'ha avançat força per mitjà del desenvolupament de Sistemes d'Informació Geogràfica. Sigui com sigui, la meva preparació de l'assignatura ha consistit en la traducció del text i de les propostes d'exercici contingudes en:

CLAVAL, Paul; WIEBER, Jean-Claude : *La Cartographie Thématique comme Méthode de Recherche*. París: Les Belles Lettres, 1969 (Cahiers de Géographie de Besançon, 18), 185 pp. + un volum de documents: 125 pp.

L'obra original s'ordena en onze capítols cadascun dels quals té dues o més propostes d'exercicis de cartografia temàtica en annex. Només he deixat de banda el darrer capítol. Tant el seu tema –els espais estatals- com les propostes d'exercici que s'hi feien eren massa difuminades, esvaïdes. Llevat d'aquest capítol sobrer, i malgrat els anys transcorreguts, la resta dels capítols i d'exercicis dels apunts de Claval i Wieber, sis dels quals dedicats als mapes analítics i altres quatre a cartografia de síntesi, s'aguanten molt bé, valorats, això sí, en una perspectiva generalista. La relació entre cartografia i geografia és sostinguda de manera admirable.

Naturalment, els anys no perdonen, i l'obra presenta diversos desfasaments terminològics i metodològics en el domini de la tècnica cartogràfica, així com també acusa un cert endarreriment en l'evolució de les idees de pensament geogràfic i de les ciències socials. En aquest darrer context, el més notable és el gir que va donar el pensament econòmic de base territorial amb posterioritat a la redacció d'aquests apunts. Durant la lectura del text i de les propostes de treball cal recordar sempre l'època en la qual va ser escrit. Potser endevinareu que en la traducció he procurat esmenar aquells *desfasaments* i *endarreriments*. Si no és en aspectes purament de detall i accessoris, no he trobat res que signifiqués cap *error* d'ara ja fa quaranta anys.

En el text, i de manera més acusada al llarg de la segona part, Claval i Wieber proclamen una i altra vegada la tendència a l'*equilibri* entre les diverses components regionals, com el d'un sistema físic autorregulat i tancat, com si no estiguessin sota l'influx de forces exteriors. En algun passatge, s'endevina encara un fort retraïment per a reconèixer els fenòmens de mundialització que aleshores ja es feien evidents. Paul Claval, un expert prou reconegut en geografia econòmica, encara no havia assimilat, si es que ho ha fet mai, les propostes de desenvolupament desigual que, durant aquells anys, anaven desplaçant o posant en entredit les que abonaven el reequilibri, gairebé espontani, de les rendes dels diversos components socials en les regions geogràfiques, ja sigui més gran o més petita, des del món sencer o un estat de grans dimensions fins a una comarca o municipi.

En la perspectiva multiescalar i globalitzadora de la teoria de desenvolupament desigual, aquell reequilibri automàtic era del tot inviable: els rics serien cada volta més rics i els pobres cada volta més pobres. L'aforisme és ben conegut: 'sempre plou sobre mullat'. Aquesta proposta de la teoria econòmica contemporània s'ha manifestat de diverses maneres en el pla territorial. Les anàlisis socioeconòmiques dels països subdesenvolupats o del tercer món, o bé les estructurades d'acord amb el patró de distribució de centre- perifèria en són exemples ben coneguts. M'he entretingut en la descripció d'aquest *desfasament* del text perquè em sembla el més general. Però també n'hi ha d'altres. Si escau, en podrem parlar durant el curs.

Cadascuna de les propostes d'exercici tenen dues parts: una exposició d'intencions i de recomanacions tècniques diverses per al dibuix del mapa, per

un cantó, i un guió de comentari del mapa, per altre. Per estrany que us pugui semblar, crec que aquests guions de comentari són la gran aportació d'aquest text i que justifiquen plenament la seva utilització tant de temps després de la seva redacció. Caldrà llegir-los atentament.

En les planes de materials de l'assignatura disposeu dels textos dels capítols, en la secció que he anomenat de *temes*, i de les propostes d'*exercici* en la secció amb aquest nom. Amb la presentació dels exercicis he inclòs les taules estadístiques i els mapes de base facilitats per l'obra de Claval i Wieber. Us els podeu despenjar fàcilment. Així mateix, en les planes de cada exercici s'indica a quin tema van associats.

Finalment, observareu que disposeu d'una còpia en suport PDF del text de cada capítol i de les corresponents propostes dels exercicis. Aquesta versió us serà més avinent per a imprimir.

3. Desenvolupament

Com treballarem els apunts de Claval i Wieber al llarg de les catorze setmanes de curs? Doncs mitjançant la realització dels exercicis que proposen. No hi haurà pas temps de fer-los tots. A més a més, són diversos els que van ser plantejats de manera volgutament redundants per conveniències pedagògiques òbvies en cursos de duració més prolongada i en règim presencial. Així, només seran efectuats **set exercicis** dels trenta-un que figuren als apunts de Claval i Wieber. L'un darrera l'altre, no pas alhora! Naturalment, la resolució de cada exercici proposat comportarà la lectura i estudi del tema al qual va associat.

Per a cada proposta d'exercici obriré un fòrum gràfic, a manera de **taller** virtual, per a analitzar les alternatives que ofereix el dibuix del mapa corresponent. En aquests fòrums, tothom hi haurà de fer aportacions amb proves de dibuix, taules, esquemes, comentaris, etc. En base a aquest treball de preparació, més o menys col·lectiu, cada estudiant dibuixarà la seva proposta de **mapa** i redactarà un full de **comentari** amb l'ajuda del guió facilitat per Claval i Wieber. El mapa i el comentari final de cada proposta seran lliurats al professor a través del correu de tutories o missatgeria. Amb posterioritat a la data límit de lliurament, aplegaré els mapes presentats en una circular per tal que tothom tingui constància de les propostes dels companys/es. Amb aquest recull també hi anirà el meu comentari. En canvi, els vostres fulls de comentari personals romandran en la més estricta privacitat.

En resum, doncs, **la seqüència de treball per a cada exercici** és:

- 1) estudi de la proposta en relació amb el text del tema al qual pertany;
- 2) participació en el fòrum-taller de preparació;
- 3) dibuix del mapa de presentació i tramesa al professor;
- 4) redacció del full de comentari i tramesa al professor;
- 5) revisió de les aportacions de companys i companyes.

Els dibuixos podran ser realitzats amb els instruments que l'estudiant disposi o prefereixi, informàtics o manuals tan se val. En cas de dibuixar a mà, recordeu que haureu d'escanejar la vostra proposta per poder-la lliurar al professor i comunicar-la a la resta de companys.

Per acabar, cal dir que la proposta de desenvolupament del curs que us exposo és arriscada. L'experiència encara és molt limitada. Confio que torni a sortir correctament. Però, per sobre de tot, espero i confio, la col·laboració de tots i de totes pel bon èxit de l'empresa.

4. Avaluació

Els elements d'avaluació *ordinària* del seguiment del curs per cada estudiant es desprenen del desenvolupament detallat abans. Són els següents:

- En primer lloc, per l'assiduïtat i nivell de participació en els fòrums de taller dels set exercicis proposats expressament pel professor. Podeu deixar de participar fins a tres tallers, siguin quines siguin les causes, forçades o voluntàries tan se val. En aquests casos, però, haureu de suplir la participació amb la realització per compte propi del mapa d'un altre exercici el qual indicaré en la circular de difusió dels mapes lliurats i revisats en cada taller. M'hi referiré com l'exercici *substitutori*.
- En segon lloc, per la qualitat i l'originalitat dels mapes de resultat de cada exercici proposat. El termini inajornable de lliurament dels mapes dels exercicis, preparats tant en règim de taller com per lliure, és el dia 31 de gener de 2011.
- Finalment, per la qualitat del full de comentari dels mapes preparats en el taller gràfic. També els hauré de tenir tots abans de primer de febrer de l'any vinent.

L'assoliment d'una qualificació positiva (aprovat o superior) en base a aquests elements d'avaluació, farà innecessari que l'estudiant es presenti a l'examen final de l'assignatura, a no ser que aspiri a millorar la qualificació.

En el cas de no haver seguit exitosament l'avaluació ordinària, podreu optar per una avaluació *extraordinària* la qual resultarà d'un examen final. L'hauran de fer tots els estudiants que no optin per l'avaluació continuada o ordinària. També s'hi podran presentar els estudiants que quedin insatisfets amb la qualificació obtinguda a l'avaluació ordinària.

L'examen consistirà en:

- a) la redacció d'un resum breu, no més de dues pàgines, d'un capítol del llibre de Claval i Wieber;
- b) la realització d'un esborrany del mapa d'un dels exercicis del mateix llibre, d'entre els que no hagin estat treballats al forum-taller; i
- c) el comentari d'un mapa aportat pel professor segons les idees ordenades en els guions de Claval i Wieber. Però molt de compte: el mapa per comentar no serà el resultat de cap dels exercicis proposats en aquella obra.

pau alegre, barcelona-bellaterra, juliol de 2010